

ROBERT ŞUMANIN "GƏNCLİK ALBOMU" MƏCMUƏSİ

Yusif VƏLİYEV, Kəmalə ƏLƏSGƏROVA

Hələ neçə əsr bundan əvvəl bəstəkarlar uşaqlar üçün kiçik pyeslər bəstələyirdilər. Belə pyeslər arasında İ.S.Baxın kiçik prelüdləri, invensiyaları və rəqsləri, M.Klementinin sonatina, variasiyalar və etüdlərdən ibarət məcmuələri, daha sonra isə K.Çerninin etüdləri hamımıza yaxşı tanışdır. Bu pyeslər gənc pianoçunun

fortepiano texnikasını inkişaf etdirir və onu daha ciddi, iri həcmli formaları mənimsəməyə hazırlayırdı. Qeyd etmək lazımdır ki, bu pyeslərin çoxu, xüsusən də, Baxın miniatürləri öz bədii dəyəri ilə seçilirdi.

Ancaq 1848-ci ildə isə yeni tipli məcmuə yaranır. Bu məcmuədə xoral, kiçik etüd, kiçik fuqa və s. kimi alışılmış adlarla yanaşı qeyri-adi adlara da rast gəlinirdi. Məsələn: "İşdən qayıdan şən kəndli", "İlk itki", "Teatrın əks-sədalan", "Şəhrizad" və s. Maraqlı proqramlı pyeslər tezliklə müəllimlərin və şagirdlərin diqqətini cəlb etdi. Bu məcmuə alman bəstəkar Robert Şumanın "Gənclik albomu" məcmuəsi idi.

Robert Şuman XIX əsrin görkəmli bəstəkarı, pedaqoqu və musiqi tənqidçisi idi. O, 1810-cu il iyun ayının 8-də Almaniyanın Svikkau şəhərində anadan olmuşdur. Musiqiyə olan marağı və istedadını nəzərə alaraq müəllimi Fridrix Vik onun Avropanın ən yaxşı pianoçularından biri olacağını düşünürdü, lakin Şuman əlini zədələdiyi üçün o, bu arzusundan əl çəkir və həyatını musiqi yazmağa həsr edir. Şumanın musiqi stili "açar xüsusiyyəti" psixologizmdir. Yeni insanın daxili aləminin, onun hiss, emosiya və ümumiyyətlə ruhi vəziyyətinin musiqidəki əksi. Onun yaradıcılığı çox zəngindir, burada fortepiano musiqisinə, kamera-instrumental musiqiyə, simfonik, vokal və xor musiqisinə rast gəlmək olar. Lakin fortepiano musiqisi Şuman yaradıcılığında əsas yer tutur. Onun yaradıcılığında xüsusi yerlərdən biri də uşaq musiqisinə məxsusdur. Belə əsərlərdən misal olaraq "Uşaq səhnələri", "Böyük və kiçik uşaqlar üçün 12 pyes", "Uşaq balı" və nəhayət "Gənclik albomu" məcmuələrini göstərmək olar.

Albomda hər şey yeni və qeyri-adi idi: harmoniya, ritm, fortepiano üslub və proqramlı məzmunu. Bu pyeslərdə Şuman uşaqların daxili dünyasını, onların maraqlarını və təəssüratlarını, sevinc və kədərlerini təcəssüm etdirmişdir. O, uşaq təbiətini ilə incəliklə hiss edirdi ki, öz musiqisində də həyatı mehız uşaqların anlayış və qavrayışın nöqtəyi-nəzərindən əks etdirir. O, öz övladları ilə də zaman keçirməyi, onlara kitab oxumağı, hekayələr danışmağı və onlar üçün pianoda ifa etməyi çox sevirdi. Əgər atalığın ona verdiyi sevinc onun musiqisində öz əksini tapmasaydı bu çox qəribə olardı. O deyirdi: "Uşaqlar - yer üzündəki ən böyük gözəllikdir".

Albomun yaranmasına səbəb də elə onun sevimli olan böyük qızının ad günü olmuşdur. O zaman qızının 7 yaşı tamam olurdu. Dəftərin ilk səhifəsində qeyd olunurdu: "Marixenin 7 yaşı münasibəti ilə atası tərəfindən yazılmış fortepiano üçün pyeslər. 01 sentyabr 1848-ci il". Daha sonra isə Mariya atasının ad günü üçün hədiyyə kimi onun "Ən kiçiklər üçün" adlanan pyesini müstəqil şəkildə öyrəniş ifa etmişdir. Bu pyes albomun ilk variantına daxil olsa da, növbəti nəşrlərdə yer almamışdır. Qeyd etmək lazımdır ki, Şuman 2 gün ərzində qızı üçün artıq 8 pyes bəstələmişdi. Artıq Şuman işinin bitdiyini bildirsə də, işi ilə ilhamlanmış bəstəkar pyeslər yazmağa davam edir və gündən güne yeni əsərlər ərsəyə gəlir. Albomun ilk nümunəsinə digər bəstəkarların miniatürləri də daxil edilmişdir. Baxın kiçik pyesi (sol major partitısından menuet), "Hendelin mövzusu" ("Qarmoničeskiy kuzneü" variyasiyasından), "Bethovenin tanınmış melodiyası" (9-cu simfoniyadan "Sevinçə doğru oda"sının mövzusu), Şubertin Lendleri ("Alman rəqsləri"ndən 14-cü nömrə).

Albomda hər yaşda uşaqlar üçün pyeslərə rast gəlmək olar. Bununla da bəstəkar uşaqları sadə və yüngül pyeslərlə tərbiyə edərək, onları məzmun və forma cəhətdən nisbətən mürəkkəb əsərlərə hazırlayırdı. Albom özü iki hissəyə bölünür: kiçik yaşlılar üçün və böyük yaşlılar üçün pyeslər. Albomda hər bir pyesin musiqisi adı ilə vəhdət təşkil edir.

Ümumiyyətlə bəstəkar hesab edirdi ki, pyesin adı ifaçıya onun məzmununu açıq və onun təxəyyülünü lazımi istiqamətə yönləndirir. Məsələn: "Marş" adlı pyesdə biz kiçik əsgərlərin gümrah addımlarını eşidirik. "Cəsur atlı"da musiqi bizə öz zirkəliyinə sevinən balaca atlının şücaətini göstərir. "İşdən qayıdan şən kəndli" pyesi haqqında onu demək olar ki, bu pyes uşaqlar tərəfindən xüsusən çox sevilir. Görünür öz şən mahnisini oxuya-oxuya evinə qayıdan yorulmaz kəndlinin obrazını tam olaraq açan bu parlaq musiqi onları cəlb edir. "Xatirə" adlanan digər bir pyes isə F.Mendelsonun ölümünün il dönümü münasibəti ilə yazılmışdır və burada onun "Sözsüz mahnılar" məcmuəsi ilə yaxınlıq hiss olunur. Albomda təbiət mənzərələrinə də rast gəlinir. Məsələn: "Səhər gəzintisi", "Qış" belə pyeslərdəndir. Birinci pyesdə musiqi öz işıqlı xarakteri ilə səhər mənzərəsinə əks etdirir. "Qış" da isə, musiqi quru, sərt havanı və bu mövsümdəki təbiəti əks etdirir. Lakin mövsümün gözəlliyini arıran, hərdən yer üzünə düşən günəş

şualan kimi pyes də nikbin notlarla bitir.

Şuman albomun ilk nəşrində buraya məşhur ədəbi əsər olan "Musiqiçilər üçün çox mühüm qaydalar" adlı yazısını da əlavə etmişdir. Onlardan bəziləri ilə sizi tanış edək:

• Ən vacib şərt eşitmə qabiliyyətinin inkişafıdır. Erkən yaşlardan tonallıqlan və ayrı-ayrı səsləri tanımağa çalış. Diqqətlə qulaq as, gör zəng, pəncərə şüşəsi, qu quşu hansı səsləri çıxarı.

• Səylə, qamma və barmaqlar üçün digər məşğələlər çal. Lakin sadəcə onları çalmaqla hər şeyi əldə edə biləcəklərini düşünən və ömürlərinin axırına kimi sadəcə texniki məşğələlər çalan insanlar var. Onlar yanılırlar. Bu hərəkət əlifbanı hər gün təkrarlamaqla sadəcə onu daha tez-tez deməyə çalışmağa bərabər bir hərəkətdir. Öz vaxtından faydalı şəkildə istifadə et.

"Lal klaviatura" ixtira olunub. Onda çal və orun gərəksizliyindən tam əmin ol. Laldan danışmağı öyrənmək mümkün deyil.

Qeyd etmək lazımdır ki, "lal klaviatura" (alm. Stummes Klavier) pianoçuların barmaqlarını səssiz şəkildə məşq etdirə biləcəkləri qurğu idi. O, təxminən 2 oktava, 2 oktava yarım həcmində olurdu. XIX əsrdə virtuoza pianoçular bu qurğudan müxtəlif şəhərlərə qastrol səfərləri zamanı istifadə edirdilər. Qurğuda klavişlər onlara bərkidilən yayların sayəsində hərəkət edirdi. O dövrün görkəmli musiqiçiləri qurğunu müsbət qiymətləndirənlər və onun əleyhinə çıxanlar olaraq iki hissəyə ayrılırdılar. Gördüyümüz kimi R.Şuman da həmişə qurğunun əleyhinə çıxanlar arasında idi.

Ritmik çal! Bezi virtuoza ifaçıların ifası sərxoş insanın yerinə bənzəyir. Onlardan nümunə götürmə! Harmoniyanın əsas qaydalarını mümkün qədər tez öyrənməyə çalış!

Sözlərdən qorxma: nəzəriyyə, fasiləsiz bas, kontrapunkt və s. Əgər sən onları məhriban qarşılasan onlar da sənə eyni münasibəti göstərəcəklər.

Həç vaxt klaviaturanı dinqıldatma, əsəri yanda qoyma, pyesi əvvəldən axıra kimi həvəslə və ürkəle ifa et.

Tempi geri çəkmək və irəli qaçmaq - eyni dərəcədə böyük səhvlərdir.

Yüngül pyesləri gözəl çalmağa çalış. Bu, çətin pyesləri orta səviyyədə ifa etməkdən yaxşıdır.

Həmişə öz alətinin kökünün düzgünlüyünə diqqət et.

Təkcə barmaqların pyesə hakim olmağı kifayət deyil. Sən alətin köməyi olmadan ifa etdiyin pyesi oxumağı da bacarmalısən. Çalış təkcə melodiyanı deyil, harmoniyanı da yadında saxlayasan.

Özünü elə inkişaf etdirməlisən ki, musiqini alətin köməyi olmadan, sadəcə gözəlnotla nota baxaraq oxuya biləsən.

İfa zamanı kimin sənə qulaq asdığı sənə narahat etməməlidir.

Hər zaman elə ifa et sanki sənə bu sənətin ustası qulaq asır.

Əgər sən bu günlük məşqini yetəri qədər etməsən və yorulmusansa, onda özünü daha çox məşqə məcbur etmə. Daha yaxşı olar istirahət edəsən.

Bir qədər böyüdükdən sonra dəbdə olan heç nəyi ifa etmə. Vaxtın çox dəyərlidir. Yer üzündəki bütün yaxşı məvhumlarla tanış olmaq üçün isə bizə yüz insan ömrü lazımdır.

Səylə, böyük ustaların fuqalarını ifa et. Xüsusən də I.S.Baxın "Yaxşı Temperasiyalı Klavir" məcmuəsi sənəin ən zəruri qidan olmalıdır.

Orqanda məşq etmək şansını əldən vermə. Onun qədər ifadakı səliqəsizliyə görə insanı cəzalandıran ikinci bir alət yoxdur.

Yaxşı operaya qulaq asmaq şansını heç vaxt qaçırma.

Xorda, xüsusən də orta səsləri oxumağa səy göstər. Beləliklə sən özündə musiqi qabiliyyətinin inkişaf etdirmiş olarsan.

ƏDƏBİYYAT

1. <<https://infourok.ru/rshuman-albom-dlya-yunoshestva-1873579.html>>
2. <<https://musicseasons.org/shuman-albom-dlya-yunoshestva/>>
3. <<https://nsportal.ru/npo-spo/kultura-i-iskusstvo/library/2014/08/09/metodicheskaya-rabota-tema-muzykalno-pedagogicheskoy>>
4. <https://studopedia.ru/14_13500_analiz-alboma-dlya-yunoshestva-shumana.html>
5. <<https://www.mmv.ru/gootenberg/schumann/schumann.htm>>

Məqalə R.Şumanın "Gənclik albomu" məcmuəsinə həsr olunub. Burada əvvəlcə onun yaradıcılıq yolu haqqında qısa məlumat verilir. Onun fortepiano musiqisindəki yenilikləri diqqətə çatdırılır. Daha sonra məcmuəyə daxil olan pyeslər qısa şəkildə analiz edilir və onların kiçik pianoçuların gələcək inkişafındakı rolu vurğulanır. **Açar sözlər:** R.Şuman, "Gənclik albomu", məcmuə, fortepiano, uşaq musiqisi.

Настоящая статья посвящена сборнику «Альбом для юношество» Р.Шумана. Вначале вкратце дается информация о его творческом пути. Доводиться до внимание его новаторство в фортепианной музыке. Далее анализируются пьесы входящие в альбом и подчеркиваются их роль в развитии юных пианистов. **Ключевые слова:** Р.Шуман, «Альбом для юношество», сборник, фортепиано, детская музыка.

The present article was dedicated to the "Album for the Young" by R.Schumann. At first, there was given information about his creative work, brought to the attention his innovative work in piano music. Also there were discussed pieces and emphasizes their role in the growth of young pianists.

Key words: R.Schumann, "Album for the Young", collection, piano, music for the young.